

Proiect cofinanțat din Programul Operațional Capital Uman 2014-2020

Axa prioritară 6: *Educație și competențe*

Prioritatea de investiții: 10.i

Obiective specifice: 6.4, 6.6

Titlu proiect: *„Acces la programe de educație și formare profesională pentru tinerii și adulții din județul Dolj care au părăsit timpuriu școala (I)”*

Cod SMIS 2014+: 135711

Activități de tip „A doua șansă – învățământ secundar inferior”

Modulul II: Cuvântul și textul

Expert curriculum limba română: Prof. Alina Felicia DUMITRU

Tema activității: **Construcții verbale**

Număr de ore: 10 ore TC

1 ore CDS

CONSTRUCȚII IMPERSONALE.

SUBIECTUL ȘI IMPERSONALITATEA

Construcțiile impersonale sunt construcții organizate în jurul unor verbe cu caracteristici speciale; ele sunt:

- fie verbe fără subiect (*plouă, ninge*)
- fie verbe cu un subiect nonpersonal, postpus, realizat adesea ca propoziție sau ca formă verbală nepersonală (*S-a întâmplat un accident/să se producă un accident*).

În cazul în care apare un nominal care realizează raportarea la persoană, acesta are formă de dativ sau de acuzativ, și nu de nominativ, neputând fi la subiect:

Mi s-a întâmplat un accident.

Mă supără că ai avut un accident.

Verbele impersonale apar:

- fie ca **verbe/ construcții intrinsec (inerent) impersonale**, care prezintă trăsătura impersonalității în toate aparițiile lor,

De exemplu: *plouă, ninge, se întâmplă, se cuvine.*

- fie că **verbe cu impersonalitate contextuală**, care apar ca impersonale numai în anumite contexte.

De exemplu: *Se știe că ai greșit.*

Se întârzie prea mult.

În contexte mult mai numeroase, ele apar ca personale

Toți știm că ai greșit.

Întârziem prea mult.

A. CLASA VERBELOR CU IMPERSONALITATE INERENTĂ

Include următoarele subclase:

- verbe neacceptând combinarea cu un nominal, clasa de verbe meteorologice sau legate de momente ale zilei:

De exemplu: *ninge, plouă, tună, viscolește, geruiește, fulgeră, burnițează, se înnoptează, se înserează, se întunecă.*

Atenție la utilizările personale ale verbelor meteorologice, care, cu efect stilistic și semantic, apar și în construcții cu subiect: *El mă fulgeră cu privirea. El tună și fulgeră la supărare.*

- Verbe cu două nominale, fără ca acestea să aibă calitatea de subiect; sunt verbe psihologice construite cu un complement indirect și unul prepozițional, dar fără subiect.

De exemplu: *Îmi pasă de tine. Îmi pare rău/ bine de voi.*

Mi s-a urât de voi. Îi arde de joacă.

Atenție la utilizările propoziționale ale acestor verbe (*Îmi pare rău că te dezamăgesc, mi s-a urât să te văd enervat*), unde propoziția apare în propoziția complementului prepozițional, este greșită interpretarea subordonatei ca subiectivă.

- construcții cu verbe „*ale denumirii*”, care, în anumite contexte, se construiesc cu un nominal în acuzativ sau în dativ, dar fără subiect

De exemplu: *Mă cheamă Popescu.*

Îmi zice Boxerul.

(a) Atenție la construcțiile personale ale acestor verbe, care pot apărea și cu subiect exprimat (*Părinții îi zic Petruț.*, *Părinții l-au botezat Petruț.*) sau care, folosite reflexiv, pot apărea cu subiect inclus (*Mă numesc Petruț*).

(b) Atenție și la construcția a două verbe semantice diferite, dintre care numai unul este verb „al denumirii” și numai unul, cel „al denumirii”, este fără subiect (*a chema*, „a striga”: *Mama îl cheamă la masă* vs *a chema*, „a avea numele”: *Mă cheamă Petruț*).

- construcții cu verbul *a fi* predicativ și un nominal - subiect (o construcție cu un singur nominal: *E noapte, dimineață, duminică, soare, întuneric, nor, frig, cald, secetă, vară, iarnă, nevoie.*
- o construcție cu două nominale (un pronume în dativ și un substantiv în nominativ):

Mi-e foame, sete, frig, cald, greață, somn, lene, dor, tipuri care au în comun realizarea subiectului ca substantiv postpus nearticulat;

Natura analizabilă se poate susține prin posibilitatea nominalului - subiect de a primi un adjectiv și/sau un articol *nehotărât*

De exemplu: *E (un) soare fierbinte, E arșiță mare, E (o) vară fierbinte, Mi-e o foame nebună.*

- construcții cu verb și propoziție subiectivă conjuncțională postpusă:

Se cade să..., Se cuvine să..., Se întâmplă să..., Merită să..., Se pare că..., Trebuie să...

Unele verbe se construiesc numai propozițional (*Trebuie să...*); altele admit fie propoziție postpusă, fie nominal postpus (*Se impune să.../Se impune schimbarea*);

- o variantă a construcției precedente, reprezentată de construcțiile cu verb, propoziție subiectivă și nominal asigurând raportarea la persoană, printr-un:

- pronume personal în dativ (*Îmi ajunge că..., îmi convine că..., Mi se cuvine să..., Îmi place să..., Îmi priește să, Îmi vine să...*)
- pronume personal în acuzativ (*Mă doare că..., Mă entuziasmează că..., Mă miră că..., Mă preocupă să...*);

Ușor confundabile cu cele impersonale sunt construcțiile reflexive (*Mă mir că..., Mă bucur să...*), care în propoziția subiectului au un subiect inclus; în acest caz, propoziția subordonată apare în poziția unui complement propozițional (*Mă mir de ceva, Mă bucur de ceva*), și nu în cea de subiect.

- construcții cu verb copulativ și nume predicativ urmate de o propoziție conjuncțională subiectivă

De exemplu: *Este adevărat că...*, *Este bine că...*, *E greu că...*,
Este important să..., *Este obligatoriu să...*, *Este periculos să...*,
Este posibil să..., *Este sănătos să...*, *Este supărător că...*;

- construcții eliptice cu verbul copulativ suprimat (*Adevărat că...*, *Destul să...*, *Probabil că...*, *Sigur că...*),

- o variantă a construcției cu *a fi* copulativ, în locul propoziției conjuncționale subiective apărând o formă verbală nepersonală: infinitiv sau supin

De exemplu: *E greu să reușească / a reuși / de reușit.*

S-a propus o analiză identică și pentru următoarele două construcții:

- (i) în locul unui predicat nominal regent, apare un adverb propozițional cu valoare modală asemănătoare, dar care nu admite un copulativ

De exemplu: *De bună seamă că vom reuși.*, *Negreșit că vom reuși.*, *Firește că vom reuși.*, *Poate că vom reuși.*, *Pesemne că vom reuși.*, *Pesemne că am greșit.*)

- (ii) în propoziția refentului apare o interjecție predicativă
De exemplu: *Zău că spun adevărul.*

Atenție! Nu orice interjecție construită propozițional se analizează identic. Interjecțiile *iată* și *uite* se construiesc cu un complement direct (*iată-l*, *uite-l*) sau cu o completivă directă (*Iată/ uite că am ajuns!*), dar nu și cu subiect și cu propoziție subiectivă.

B. CLASA VERBELOR CU IMPERSONALITATE CONTEXTUALĂ

- cuprinde verbele care apar, în mod curent, în construcții personale, trăsătura impersonală fiind dobândită numai în anumite contexte. Se disting aici două tipuri de construcții:

a) construcții impersonale de la verbe intransitive (verbe care nu admit un complement direct):

El întârzie / Se întârzie

El merge pe jos / Se merge pe jos

El ajunge acasă / Se ajunge acasă

El vine târziu / Se vine târziu

El doarme mult / Se doarme mult

Prin impersonalizare, verbul pierde capacitatea de a primi subiect.

b) construcții reflexiv-pasive și impersonale de la verbe tranzitive (verbe care admit un complement direct/ o completivă directă):

De exemplu: *El știe că... / Se știe că...,*

El afirmă că... / Se afirmă că...,

El spune că... / Se spune că....;

Prin pasivizare, o construcție activă - tranzitivă cu o subordonată în poziția complementului direct devine construcție pasiv - intransitivă și, concomitent, impersonală; impersonalitatea are drept sursă apariția subordonatei în poziția subiectului.

c) construcții pasive cu *a fi*:

De exemplu:

El știe că... / Este știut că...,

El afirmă că... / Este afirmat că....

În concluzie, marea varietate sintactică de construcții mai sus analizate prezintă în comun trăsătura impersonalității, trăsătura care reunește fie verbe fără subiect, fie verbe cu un subiect special postpus, nonpersonal, adesea realizat propozițional sau ca formă verbală nepersonală.

CONSTRUCȚII INCIDENTE

Construcțiile incidente se caracterizează prin următoarele trăsături:

- se situează în alt plan decât cel al mesajului comunicat, reprezentând intervenții ale celui care scrie/ vorbește;
- reprezintă un punct de vedere, un comentariu, o explicație suplimentară a celui care scrie/vorbește;
- pot fi propoziții:
 - principale independente

De exemplu:

*„Lumea pe care am văzut-o eu este, **sunt sigură**, mai frumoasă decât adevărata lume.”*

*„Însăși decăderea orașului era datorată - **se pare** - refuzării, ani și decenii de-a rândul a creditelor federale.”*

- propoziții incidente care au elemente subordonatoare

De exemplu:

*„Anotimpul nu este-**așa cum s-ar părea** - numai un mediu în care casele, și copacii, și mașinile, și asfaltul sunt încadrate altfel.”*

- Fraze

De exemplu:

”- *Negustorii au vrut să facă o Bancă și au luat inițiativă să facă o Bancă.*

- *O Banca Națională? întrebă Mitu, care a trecut de câteva ori pe strada Lipscani.*”

- grupuri de cuvinte mai mici decât o propoziție

De exemplu:

„*Descopeream priveliștile și – fericită și înspăimântată - recunoșteam totul!*”

„*Mai mult chiar, alături de cele câteva case vechi, majoritatea orașului - desigur, nou - este construit în stil spaniol.*”

- au topica liberă, putând întrerupe enunțul principal în puncte diferite;

De exemplu:

„*Am uitat să-ți deslusesc - zise cizmarul - că închiriază numai grădină.*”

- incidentele care raportează vorbirea directă (*zise cizmarul, întrebă Mitu*) au în interior topica fixă, verbul *dicendi* (de declarație) fiind urmat de subiect (**cizmarul zise* , **Mitu întrebă*).
- au punctuație specifică, fiind, de obicei, izolate prin virgule sau prin linii de pauză de enunțul de bază.

Enunțuri ca „*Unde pleci, întrebă el?*”, deși conțin construcții incidente care raportează vorbirea directă, aparțin vorbirii directe. Ambele propoziții sunt principale. Transpunerea în vorbire indirectă presupune, sintactic, o relație de subordonare: „*El întrebă unde pleacă.*”

CONSTRUCȚII ELIPTICE

Elipsa reprezintă omisiunea unor secvențe complet recuperabile din context, ca urmare a faptului că au fost exprimate anterior.

Nu orice omisiune care poate fi dedusă din context sau presupusă pe baza unor cunoștințe din lumea exterioară reprezintă o elipsă. Condiția pentru existența elipsei este că secvența elidată să fi fost exprimată anterior. Așadar, exemple precum *Afară! Liniște!* din care lipsește predicatul, sau *Ion bea*, din care lipsește complementul direct, deși pot fi complet reconstituite (*Ieși afară! Faceți liniște!* sau *Ion bea alcool.*) nu reprezintă elipse. Nici întreruperile în conversație nu reprezintă elipse (- *Eu voiam să.../* - *Ce voiai tu?*)

Există mai multe tipuri de elipsă.

- **Elipsa verbală** este un fenomen sintactic care presupune omiterea completă sau parțială a predicatului exprimat anterior:

Ana citește povești și Dan, romane polițiste.

Ana citește povești și Dan citește romane polițiste.

Eu am fost la mare și tu - la munte.

Eu am fost la mare și tu ai fost la munte.

Elipsa verbală se marchează în scris prin virgulă sau prin linie de pauză, iar, în vorbire, printr-o pauză.

Conjunțiile coordonatoare adversative pot coordona doar propoziții în frază, așadar, atunci când din cel de-al doilea termen al coordonării lipsește verbul, acesta a fost în mod clar, elidat, fiind identic cu cel din primul termen al coordonării.

Nu citește povești, ci romane polițiste.

Nu citește povești, ci citește romane polițiste.

Ana citește povești, iar Dan romane polițiste.

Ana citește povești, iar Dan citește romane polițiste.

În construcțiile pasive, este curentă elidarea unei părți a celui de-al doilea predicat pasiv, mai precis a auxiliarului *a fi*.

Am fost lăudat de bunici și certat de părinți.

Am fost lăudat de bunici și am fost certat de părinți.

Construcțiile cu auxiliarul pasiv *a fi* elidat nu trebuie confundate cu cele cu nume predicativ multiplu.

În exemplul *Am fost lăudat de bunici și am fost certat de părinți*, apar două propoziții coordonate, cea de-a doua fiind eliptică de predicat.

Exemplul *Am fost tânăr și neliniștit*, conține o singură propoziție, cu nume predicativ multiplu.

- Propozițiile fragmentare reprezintă un fenomen specific în general oralității.

Apar în mai multe situații:

- a) în structuri coordonate; din cea de-a doua propoziție se pot elida părțile comune (predicatul și alte componente), păstrându-se numai partea diferită, care conține informație nouă:

Ana citește poezii, iar Dan, nu.

Ana citește poezii, iar Dan, nu citește poezii.

- b) în răspunsuri la interogative parțiale; se păstrează, de obicei, doar partea de propoziție care corespunde cuvântului interogativ:

- *Ce ai mâncat ieri la prânz?/- Supă am mâncat ieri la prânz.*

- *Unde erai mai devreme când te-am sunat?/- În parc eram mai devreme când m-ai sunat.*

- c) Răspunsurile la interogativele totale se pot substitui integral prin adverbe ca *da, nu, ba da, sigur, bineînțeles, nicidecum, poate*:

*- Mergem diseară la film? / - **Da / nu / desigur / poate.***

*- Nu te-ai plictisit? / - **Ba da.***

- d) interogativele parțiale, directe și indirecte, se pot realiza printr-un enunț fragmentar, în care se păstrează numai cuvântul interogativ, elidându-se restul propoziției exprimate anterior:

*- Cineva a stricat televizorul. **Cine** l-a stricat?*

- Ioana a plecat, dar nu știu unde a plecat.

În construcții de tipul *Nu știu ce și unde mâncăm, dar mi-e foame.*, apar două propoziții complete

directe subordonate verbului *nu știu*: *Nu știu ^{1/}ce mâncăm ^{2/}și unde mâncăm, ^{3/}dar mi-e foame. ^{4/}*

În structuri asemănătoare, ca *O să mâncăm, dar nu știu ce și unde*, ambele propoziții interogative

indirecte parțiale sunt fragmentare: *O să mâncăm, ^{1/} dar nu știu ^{2/}ce o să mâncăm^{3/} și unde o să mâncăm. ^{4/}*

- **Elipsa nominală** este o omisiune a unui substantiv (eventual însoțit de subordonații săi) recuperabil din context.

Eu am vrut plăcintă de mere, iar tu ai vrut de vișine.

Eu am vrut plăcintă de mere, iar tu ai vrut plăcintă de vișine.

Neexprimarea subiectului inclus și subînțeles nu reprezintă o formă de elipsă.

În lucrările mai recente, se recunoaște și o formă specială de elipsă nominală care constă în substituția (nu omisiunea) substantivului prin :

- **pronume demonstrative**

Am primit trandafiri galbeni și roșii. Cei roșii s-au ofilit mai repede = trandafirii.

Au venit doi copii. Aceștia erau singuri. = copiii aceștia

- **pronume nehotărâte**

Dintre copiii din clasă unii veseli începuseră să alerge. = copiii veseli.

- **numerele cu valoare pronominală**

Primul copil a ajuns la timp, al doilea a întârziat = al doilea copil.

Acest tip de elipsă nominală nu trebuie confundat cu conversiunea unor cuvinte (adesea adjective) în substantive (substantivizare).

Cele două fenomene se deosebesc formal prin faptul că elipsa nominală se realizează cu ajutorul pronumelor, iar substantivizarea, prin articol.

De exemplu, în construcțiile *L-am cumpărat pe cel verde /acela verde/unul verde*, pentru a identifica substantivul la care se referă pronumele **cel**, **acela**, **unul**, avem nevoie de context („pepenele verde”, „scaunul verde”).

În schimb, atunci când combinăm adjectivul verde cu articolul hotărât (*Îmi place verdele*) sau nehotărât (*Prefer un verde închis*), construcțiile se referă la *culoarea verde*.

BIBLIOGRAFIE

- Coordonator Dindelegan Pană, Gabriela, 2019, Gramatica Limbii Romane pentru gimnaziu, București, Editura Univers Enciclopedic GOLD.

